

Stenografija – kada, zašto i kako?

Ivana Meštrić, mag. oec.

Gospodarska škola Varaždin

Stručni rad

Sažetak

Stenografija zamjenjuje latinično pismo te se koristi kod potrebe za racionalnim i brzim bilježenjem osobnih misli ili riječi drugih sugovornika. Primjena ovog pisma namijenjena je prvenstveno nastavnicima, pravnicima, novinarima, prevoditeljima, zapisničarima, liječnicima, informatičarima, administrativnim i uredskim radnicima i svima ostalima koji trebaju brzo zapisivati tijekom razgovora ili na drugi način primjenjivati neki oblik pisane komunikacije. Stenografskim pismom postižu se puno veće brzine u pisanju od pisanja latiničnim pismom. To se postiže upotrebom kraćih znakova za slova, simboličnim naznačivanjem vokala, kratkim suglasničkim skupovima te kraćenjem riječi, rečenica i tekstova. Razvoj stenografije ima bogatu povijest, a usvajanje ovog pisma zahtjeva puno truda i vježbe – ali nije nemoguće.

Ključne riječi: stenografija, sustav znakova, vokalizacija, suglasnički skupovi, kraćenje riječi i rečenica, povijest stenografije, stupnjevi hrvatske stenografije

Uvod

Stenografija (dolazi od grčkih riječi *stenos* (tjesan) i *grafein* (pisati) = brzo pisati) predstavlja umjetno stvoreno pismo kojim se postižu puno veće brzine pisanja u odnosu na obično pismo. Zahvaljujući posebnom sustavu znakova rukom se može zapisati i najbrži govor. Stenografija je jednako stara kao i obično pismo. U početku se koristila kao zbirka kratica iz običnog pisma, a kasnije je postala zaseban sustav znakova. U stenografskom pismu svako slovo ima svoj znak, dok se samoglasnici naznačuju zadebljanjem, proširenjem, spuštanjem ili dizanjem prethodnog ili sljedećeg znaka. Kratkoća i brzina u stenografiji postiže se upotrebom kratkih znakova, simboličnim naznačivanjem vokala, kratkim suglasničkim skupovima, kraćenjem riječi, rečenica i tekstova.

Ne postoji jedinstveno stenografsko pismo za sve jezike, nego svaki jezik ima svoj stenografski sustav koji je prilagođen specifičnostima jezika, učestalosti glasova i riječi u njima. Stenografija zamjenjuje obično pismo kada neki posao zahtijeva brzo i racionalno bilježenje osobnih misli ili riječi drugog sugovornika. Stenografija je potrebna svugdje gdje se moraju voditi neke pismene zabilješke. Primjena je posebno važna u novinskim redakcijama, na radiju, televiziji, konferencijama za medije i važnim skupovima.

Povijest stenografije u svijetu

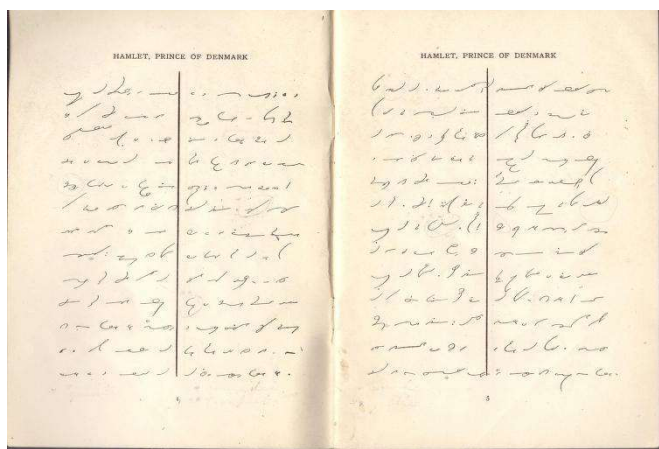
Prvi simboli stenografije pronađeni su među spomenicima egipatske civilizacije. Egipćani su uz pomoć stenografskih zapisa (shorthands) bilježili faraonske riječi. Stenografiranje, kao prikladan način bilježenja govora, privuklo je pozornost ostalih drevnih civilizacija. Tako su Grci i Rimljani također aktivno koristili posebne znakove za bilježenje govora. Upravo je to razdoblje antičkog Rima i Grčke pripisano razvoju stenografije. Prema povijesnim podacima, Ciceronov oslobođeni rob i prijatelj Marko Tulije Tiron, objavio je prvu

Stenografski horizonti

kolekciju Ciceronovih govora poslije njegove smrti koje je bilježio stenografskim zapisima. Stoga se smatra da je stenografsko pismo nastalo 5. prosinca 63. godine prije Krista u vrijeme Tirana i njegovog rada na sustavu stenografskih znakova.

Nekada je bilo iznimno teško naučiti stenografiju jer se jedan znak prikazivao kao cijela riječ.

No, upravo zahvaljujući stenografskoj metodi pisanja danas imamo priliku čitati djela Williama Shakespearea. U ono vrijeme govori su bili isključivo usmeni, bez pisanih bilježaka. Međutim, tadašnji stenografi detaljno su bilježili govore glumaca i odvijanje cjelokupnog dramskog djela na pozornici. Unatoč negodovanju autora dramskih djela, odvijanje činova od riječi do riječi je zapisano stenografskim zapisima i isključivo zahvaljujući stenografiji velika klasična djela postala su dio naše povijesti.

Slika 1: Stenografski zapis Hamleta

(preuzeto s

<https://archive.org/details/TalesFromShakespeareHamlet-PrintedInGreggShorthand/page/n3/mode/2up> dana 11. 3. 2024.)

Hrvatska stenografija

Reforma hrvatske stenografije dogodila se početkom 1990-ih godina kada je ovo pismo u potpunosti prilagođeno hrvatskom jeziku. Do danas je u upotrebi „Početnica hrvatske stenografije“, autora Marijana Pavlica, koja obuhvaća prvi, osnovni stupanj stenografije, dok se za potrebe učenja poslovne stenografije koristi „Poslovna stenografija“ autora Marijana Pavlica i Blanke Bartulović.

Postoje četiri stupnja hrvatske stenografije. Prvi stupanj podrazumijeva primjenu za osobne potrebe uz osnovno poznavanje stenografije (stenografska abeceda, vokalizacija, suglasničke skupine, prefikse, sufikse i sigle). Danas se najčešće primjenjuje drugi stupanj koji se naziva i poslovna stenografija te se koristi u poslovanju gospodarskih i drugih organizacija. Poslovna stenografija uključuje tekstove i kratice iz područja gospodarstva i poslovnog dopisivanja. Za bilježenje zapisnika na sastancima koristit se treći stupanj, a četvrti stupanj uključuje debatnu stenografiju čijom primjenom se omogućuje bilježenje svake riječi govornika.

Stenografija se u svakodnevnom životu i radu može primjenjivati kao zamjena za obično pismo. Hrvatska stenografija izrađena je na osnovi hrvatskoga jezika i ima uvjete da postane drugo pismo svakog obrazovanog čovjeka.

Kako učiti stenografiju

Prije početka učenja stenografije potrebno je nabaviti stenografski pribor. Osim obične grafitne HB olovke i šiljila, osnovna sredstva za rad su i „Početnica hrvatske stenografije“, stenografska bilježnica i podložak za pisanje.

Stenografski horizonti

Slika 2: Stenografski pribor (Početnica hrvatske stenografije, stenografska bilježnica i podložak za pisanje)

Udžbenik „Početnica hrvatske stenografije“ sadrži prikaz cjelokupnog sustava hrvatske stenografije. Stenografska bilježnica je specifična zbog ispisanog stenografskog crtovlja, dok podložak predstavlja pomoć u određivanju nagiba pisanja stenografskih znakova. Tijekom učenja stenografski se znakovi pišu na određenom stenografskom crtovlju koje se sastoji od tri prostora i četiri crte. Granicu stenografskog prostora čine gornja i donja crta.

gornja crta

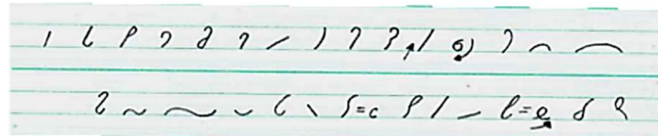
GORNJI PROSTOR	gornja unutarnja crta
SREDNJI PROSTOR	osnovna crta
DONJI PROSTOR	donja crta

Stenografski znakovi

Stenografsko pismo slično je običnom pismu, ali kraće, pa su tako stenografski znakovi samo dijelovi latiničnog pisma. Pišu se pod malim nagibom udesno, osim znakova za slova r i ž. Potezi su jednako tanki i oštri bez obzira na to jesu li silazni ili uzlazni.

U nastavku su prikazani stenografski znakovi abecednim redom. Putanja pisanja kod većine slova

je silazna, međutim slovo a i i pišu se uzlaznom putanjom, što je posebno naznačeno strelicama.

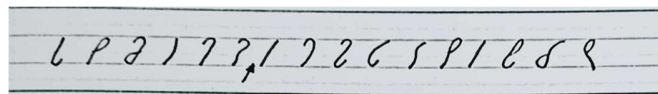
Slika 3: Stenografski znakovi suvremene hrvatske stenografije

Prvi red: a, b, c, č (ć), d, dž (đ), e, f, g, h, i, j, k, l, lj,

Drugi red: m, n, nj, o, p, r, s, š, t, u, v, z, ž

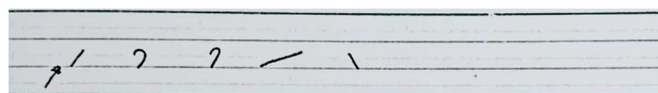
Prvi korak je usvojiti stenografske znakove, a nakon toga sigle, sufikse i prefikse. Stenografski znakovi se dijele na znakove po veličini.

Srednji znakovi (cijeli srednji prostor)

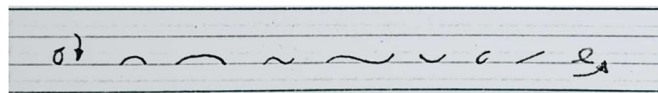
b, c, d, f, g, h, i, k, m, p, s, š, t, v, z, ž

Mali znakovi (polovica srednjeg prostora)

a, č (ć), dž (đ), e, r

Niski znakovi (četvrtina srednjeg prostora)

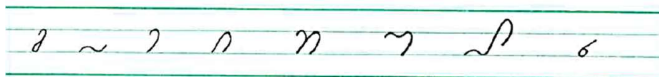

j, l, lj, n, nj, o, s, u, v

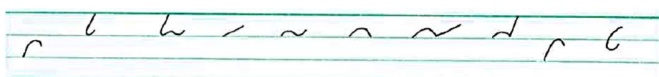
Sigle

Sigle predstavljaju kratice za najčešće riječi hrvatskog jezika. Postoji utvrđeni sustav naznačivanja dijelova riječi koji se krati. U stenografiji se riječ može naznačiti njezinim početkom, sredinom ili završetkom, a dulje riječi kombinacijom ovih načina ili promjenom položaja znaka.

U pravilu se kod naznačivanja riječi njezinim početkom taj početak piše na osnovnoj crti, dok se na gornjoj unutarnoj crti piše ako je riječ naznačena njezinom sredinom ili završetkom. U kombinacijama početak se piše na osnovnoj crti, a ostali znakovi na gornjoj unutarnoj crti ili malo niže. Naravno, ima i odstupanja od tih pravila, kao i primjena posebnih stenografskih znakova kao zasebnih sigli. Nakon usvajanja stenografskih znakova, važno je i obavezno usvojiti sigle. U nastavku se nalaze prve sigle koje se usvajaju tijekom učenja stenografije.

da, na, kad, ikad(a), katkad(a), nekad(a), nikad(a),
jer

ali, bi=bih=biti, bitan, je, nije, bila, bile, bili, ili, ipak

Zaključak

Osnove stenografije je moguće naučiti pohađanjem tečaja ili slušanjem izbornog predmeta Stenografija u srednjoškolskom zanimanju Poslovni tajnik. Pohađanjem tečaja se savladava stenografija za osobne potrebe. Nakon tečaja stenografijom se može napisati svaka riječ, ali bez forsiranja brzine. Polaznici nakon toga moraju sustavno uvježbavati pravilno i lijepo stenografiranje kako bi postupno povećavali brzinu pisanja. Ako polaznici nastave svakodnevno vježbati stenografiju, njezina primjena prerast će u naviku, pa će tako predavanja, bilješke ili telefonske razgovore bilježiti stenografijom. Primjenom stenografije u svakodnevnom životu ona će postati drugo pismo, a nakon usvajanja osnovnog stupnja koji se koristi za osobne potrebe, polaznici mogu razmisliti o savladavanju drugog stupnja, odnosno poslovne stenografije. Budući da se stenografija najčešće koristi u poslovanju, daljnje usavršavanje u ovom smjeru je logičan korak za sve one koji stenografiju koriste u svakodnevnom životu.